

Sygn. akt II USKP 240/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Piotr Prusinowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Bohdan Bieniek
SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania O. Spółki z o.o. spółki komandytowej z siedzibą w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
z udziałem E. B.

o podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 4 października 2022 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 25 czerwca 2020 r., sygn. akt III AUa 815/18,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 13 października 2017 r. r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
[...] Oddział w W., na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 2, art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 2,
2c, 4a, art. 13 pkt 2, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie

ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.; dalej jako ustawa systemowa) stwierdził, że E. B. u płatnika składek O.1 Spółka z o.o. w W. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia od 1 stycznia 2016 r. do dnia 31 grudnia 2016 r. oraz nie podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia od dnia 2 listopada 2014 r. do dnia 31 grudnia 2015 r.

O.1 Spółka z o.o. w W. złożyła odwołanie od decyzji, zaskarżając ją w części dotyczącej uznania, że ubezpieczony podlegał u odwołującej się we wskazanych okresach obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia.

W toku postępowania odwołująca się spółka przekształciła się w „O.” Spółka z o.o. w W..

Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił odwołanie, rozstrzygając także o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny w Warszawie, w wyniku apelacji odwołującej się Spółki, wyrokiem z dnia 25 czerwca 2020 r. r.: w pkt I zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 i 2 oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. z dnia 13 października 2017 r. w części, w ten sposób, że stwierdził, że E. B. nie podlega jako osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek „O.” spółka z o.o. spółki komandytowej z siedzibą w W. obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od dnia 1 marca 2016 r. do 31 marca 2016 r., od 1 maja 2016 r. do 31 maja 2016 r., od 1 lipca 2016 r. do 31 lipca 2016 r., od 1 września 2016 r. do 30 września 2016 r., od 1 listopada 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. oraz rozliczył koszty procesu; w pkt II zasądził od organu rentowego na rzecz płatnika składek 270 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że E. B. łączyły z O.1 sp. z o.o. umowy zlecenia zawierane nieprzerwanie od 2 listopada 2014 r. do 31 grudnia 2015 r. W dniu 1 stycznia 2016 r. E. B. podpisał kolejną umowę zlecenia z O.1 sp. z o.o. w W. na wykonywanie usług ochrony. Umowa ta obowiązywała w okresie od 1 stycznia

2016 r. do 2 marca 2016 r. W § 4 pkt 9 umowy z dnia 1 stycznia 2016 r. zawarto stwierdzenie, iż E. B. z tytułu zawartej umowy zlecenia nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu oraz nie chce podlegać dobrowolnemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu. W § 4 pkt 4 umowy wskazano, iż wynagrodzenie płatne będzie do 28 dni po upływie okresu na jaki została ona zawarta, bez względu na jej wcześniejsze rozwiązanie. Wraz z umową E. B. przedstawiono do podpisania oświadczenie, w którym informuje on, iż jest zatrudniony w innym przedsiębiorstwie na podstawie umowy, od której odprowadzane są składki na ubezpieczenie społeczne, osiągane wynagrodzenie brutto z tego tytułu wynosi nie mniej niż minimalne wynagrodzenie za pracę i rezygnuje z objęcia go dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym z tytułu zawarcia powyższej umowy zlecenia z odwołującą spółką. W dniu 2 marca 2016 r. strony podpisały aneks do powyższej umowy przedłużając czas jej obowiązywania do 2 maja 2016 r., a następnie kolejnym aneksem z dnia 2 maja 2016 r. umowę przedłużono do 2 lipca 2017 r. Jednocześnie wskazano, że jeśli żadna ze stron przed upływem terminu określonego w aneksie z 2 maja 2016 r. nie złoży oświadczenia o niekontynuowaniu umowy, umowa ta zostaje zawarta na kolejny okres i ustalenia te będą miały również zastosowanie do kolejnych, analogicznych okresów obowiązywania umowy.

W dniu 1 stycznia 2016 r. E. B. podpisał również umowę zlecenia ze spółką J. sp. z o.o. z siedzibą w W. Umowa ta początkowo obowiązywała w okresie od 1 stycznia 2016 r. do 2 marca 2016 r., a następnie została przedłużona aneksem z 2 marca 2016 r. do 2 maja 2016 r. i uległa rozwiązaniu z uwagi na upływ czasu, na jaki została zawarta. W umowie tej przewidziano płatność wynagrodzenia w terminie do 7 dni po upływie okresu, na który zawarto umowę, bez względu na jej wcześniejsze rozwiązanie. W § 5 pkt 8 umowy przewidziano, iż z wynagrodzenia przysługującego ubezpieczonemu w związku z powyższą umową potrącane będą składki na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne oraz zaliczka na podatek dochodowy.

W dniu 3 maja 2016 r. E. B. podpisał umowę zlecenia ze spółką P. sp. z o.o. z siedzibą w W. celem wykonywania czynności ochrony fizycznej na rzecz O.1 Sp. z o.o. w W.. Z umowy tej wynikało, że E. B. przysługuje wynagrodzenie nie

mniejsze niż iloczyn liczby umówionych godzin (256) i stawki za godzinę 7,24 zł, płatne w terminie do 7 dni po upływie okresu, na który zawarto umowę. Jednocześnie P. sp. z o.o. zobowiązała się odprowadzać składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy z tytułu tej umowy. Umowa ta obowiązywała od 3 maja 2016 r. do 31 grudnia 2016 r.

Oświadczeniem z dnia 3 maja 2016 r. ubezpieczony E. B. poinformował odwołującą się Spółkę, że jest on zatrudniony w innym przedsiębiorstwie na podstawie umowy, od której odprowadzane są składki na ubezpieczenie społeczne, osiągnął wynagrodzenie brutto z tego tytułu wynosi nie mniej niż minimalne wynagrodzenie za pracę i rezygnuje z objęcia go dobrowolnym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym z tytułu umowy zlecenia z odwołującą spółką z dnia 3 maja 2016 r.

W związku z podpisanymi w 2016 r. umowami E. B. otrzymał wynagrodzenie od odwołującej spółki w dniu 22 marca 2016 r. w kwocie 1.065,33 zł netto, 20 maja 2016 r. w kwocie 1.027,38 zł netto, 21 lipca 2016 r. w kwocie 1.064,70 zł netto, 21 września 2016 r. w kwocie 1.129,87 zł netto i 22 listopada 2016 r. w kwocie 1.026,78 zł netto.

Od spółki P. sp. z o.o. E. B. tytułem wynagrodzenia otrzymał w 2016 r. kwoty po 1.850,26 zł brutto w dniu 1 lipca 2016 r., w dniu 2 września 2016 r., w dniu 2 listopada 2016 r. i 29 grudnia 2016 r., zaś za miesiące: maj, czerwiec, sierpień i październik 2016 r. spółka ta zadeklarowała zerową kwotę podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonego.

Ze spółki J. Sp. z o.o. E. B. otrzymał tytułem wynagrodzenia w 2016 r. kwoty po 1.850 zł brutto w dniach 2 marca i 2 maja, zaś za miesiące: styczeń, luty i kwiecień 2016 r. spółka ta zadeklarowała zerową podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonego.

Ubezpieczony w całym spornym okresie wykonywał pracę na niezmiennych zasadach. Kolejne umowy przedstawiane były E. B. przez odwołującą spółkę oraz pozostałe spółki na terenie chronionego obiektu za pośrednictwem koordynatora i oczekiwano od niego jedynie ich podpisania. Ubezpieczony nie negocjował z odwołującą ani pozostałymi spółkami warunków

umów. Nikt nie tłumaczył mu ich znaczenia, jak również nie tłumaczono mu znaczenia oświadczeń załączanych do tych umów. Ubezpieczony pozostawał w przekonaniu, iż podpisując umowy i oświadczenia w przedkładanym mu kształcie działa na swoją niekorzyść, jednak z obawy przed utratą źródła zarobkowania nie protestował.

Sąd pierwszej instancji, mając na uwadze poczynione ustalenia, przypomniał, że zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia oraz osobami z nimi współpracującymi, z zastrzeżeniem ust. 4. W myśl art. 12 ust. 1 ww. ustawy obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Stosownie natomiast do treści art. 13 ust. 2 ww. ustawy obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu podlegają osoby fizyczne w następujących okresach: osoby wykonujące pracę nakładczą oraz zleceniobiorcy - od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy. Jak zaś wynika z art. 9 ust. 2c ustawy, osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a, spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub z innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a. Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. (data wejścia w życie zmiany wynikającej z ustawy z dnia 23 października 2014 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2014 r., poz. 1831).

W przypadku umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, w której określono odpłatność za jej wykonanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe - zgodnie z art. 18 ust. 3 w zw. z art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych — stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10 tej ustawy. Zgodnie natomiast z treścią art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przychodem jest przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Z kolei zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2012 r., poz. 361 z późn. zm.) przychodami są otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń.

Zgodnie z § 2 ust. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 kwietnia 2008 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 78, poz. 465 z późn. zm.), dla każdego ubezpieczonego, którego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi przychód, w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, płatnik składek w raporcie lub imiennym raporcie miesięcznym korygującym, o którym mowa w ustawie oraz w deklaracji i deklaracji rozliczeniowej korygującej, o której mowa w ustawie, uwzględnia należne składki na ubezpieczenia społeczne od wszystkich dokonanych lub postawionych do dyspozycji ubezpieczonego wypłat — od pierwszego do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego, którego deklaracja dotyczy - stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, z uwzględnieniem ograniczenia, o którym mowa w art. 19 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie ze słownikiem języka polskiego przez pojęcie „otrzymane” należy rozumieć takie pieniądze i wartości pieniężne, które zostały zleceniobiorcy dane. Z uwagi na różnorodność form rozliczeń, pod pojęciem tym mieści się nie tylko gotówka wypłacona zleceniobiorcy, lecz również kwoty, które wpłynęły na jego rachunek bankowy. Z kolei przez pojęcie „pozostawione do dyspozycji” oznaczać

będzie takie wartości pieniężne i pieniądze, które zleceniobiorca ma możliwość włączyć do swojego władztwa.

Mając na uwadze przedstawione wywody, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że w przypadku zaistnienia zbiegu do ubezpieczeń w postaci umów zlecenia, ustalając łączną podstawę wymiaru składek, o której mowa w art. 9 ust. 2c zdanie 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustalając, czy umowa zawarta pomiędzy płatnikiem a zleceniobiorcą stanowi w danym miesiącu tytuł obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, należy brać pod uwagę przede wszystkim: 1) daty zawarcia poszczególnych umów (kolejności ich zawarcia), 2) termin faktycznej wypłaty wynagrodzeń zleceniobiorcy z tytułu zawartych przez niego umów - decydująca jest data otrzymania przez zleceniobiorcę wynagrodzenia, nie zaś okres wykonywania umowy, za który określona wypłata wynagrodzenia jest dokonywana, 3) faktyczny przychód uzyskany w danym miesiącu kalendarzowym przez zleceniobiorcę, podstawę wymiaru składek w danym miesiącu z poszczególnych umów zlecenia według kolejności powstawania tytułów.

Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska Sądu pierwszej instancji. Wskazał, że strony postępowania w różny sposób interpretowały przepisy prawa materialnego mające zastosowanie w niniejszej sprawie, to jest art. 9 ust. 2 i art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Od tej interpretacji zależało rozstrzygnięcie w przedmiocie odwołania, w którym płatnik domagał się stwierdzenia, że w zaistniałym stanie faktycznym, w którym istnieje zbieg tytułów ubezpieczenia z dwóch odrębnych umów zlecenia obowiązujących w spornych okresach a zawartych z dwoma różnymi płatnikami, ubezpieczony nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia łączącej go z odwołującą się Spółką, gdyż podlega przedmiotowym ubezpieczeniom z tytułu drugiej umowy zlecenia zawartej z innym płatnikiem, którą ubezpieczony wybrał i wskazał jako podstawę ubezpieczeń społecznych i z tytułu której w spornych miesiącach podstawa wymiaru składek wyniosła kwotę nie niższą niż określona w art. 18 ust.4 pkt 5a ustawy systemowej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zarzuty apelacji naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisów art. 9 ust. 2 i art. 9 ust. 2c ustawy systemowej przez

błędną wykładnię są uzasadnione. Sąd ten podzielił stanowisko odwołującej się Spółki, że art. 9 ust.2 ustawy systemowej pozwala ubezpieczonemu - w sytuacji, gdy spełnia warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku umów zlecenia - na wskazanie (zmianę) tytułu ubezpieczenia na wybraną przez siebie umowę zlecenia, w tym m.in. na taką, która nie była zawarta najwcześniej. Jedynym ale istotnym obostrzeniem przedmiotowego prawa wyboru tytułu ubezpieczenia w ramach art.9 ust. 2 ustawy systemowej, z uwagi na wysokość opłacanych składek, jest zastrzeżenie w tym przepisie art. 9 ust. 2c. W myśl art. 9 ust. 2c ustawy systemowej osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 (czyli zleceniobiorca), której podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a, spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4, lub z innych tytułów osiąga kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z powyższej regulacji wynika, że celem ustawodawcy było, aby za ubezpieczonego, który zawarł kilka umów zlecenia opłacono składki za dany miesiąc co najmniej od kwoty obowiązującego wówczas minimalnego wynagrodzenia za pracę. Osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4-6 i 10, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Zawsze, gdy zamiarem ubezpieczonego jako strony umowy zlecenia jest podleganie ubezpieczeniom społecznym także z innych tytułów, w sytuacji gdy jego podstawa wymiaru składek wynosi już co najmniej kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a, to może na swój wniosek być objęty ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi dobrowolnie także z tych innych tytułów (art. 9 ust. 2).

W niniejszej sprawie, konkludował Sąd odwoławczy, jak wynika z ustaleń faktycznych, ubezpieczony skorzystał z prawa wyboru tytułu ubezpieczenia, zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej. Sąd Apelacyjny za nieprawidłowe uznał

stanowisko Sądu Okręgowego, że nie dokonał on wyboru umowy zlecenia, która stanowiłaby tytuł obowiązkowych ubezpieczeń. Podzielając argumenty apelacji, Sąd ten stwierdził, że ubezpieczony dokonał w dniu 1 stycznia 2016 r. a następnie w dniu 3 maja 2016 r. skutecznego wyboru tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, który polegał na wybraniu umowy zlecenia zawartej w tym dniu z innym płatnikiem niż z odwołującą się Spółką, jako wyłącznego (jedyne) tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń poczynawszy od 1 stycznia 2016 r. W złożonych oświadczeniach wyraźnie wskazał także, że nie chce podlegać dobrowolnemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z umowy zawartej z odwołującą się Spółką.

W powyższych okolicznościach faktycznych, argumentował Sąd odwoławczy, nieprawidłowe było stanowisko Sądu Okręgowego, że E. B. nie przysługiwało prawo wyboru umowy zlecenia, która stanowiłaby tytuł ubezpieczenia z innym płatnikiem niż z odwołującą się Spółką, dokonane w dniu 1 stycznia 2016 r. oraz do zmiany tytułu w dniu 3 maja 2016 r. Takie uprawnienie po stronie ubezpieczonego wynikało z treści art. 9 ust. 2 ustawy systemowej. Skoro zbieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych rozstrzyga się osobno w każdym miesiącu kalendarzowym, to stosując art. 9 ust. 2 ustawy systemowej należy uznać, że ubezpieczony podlegał u odwołującej się obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w miesiącach, w których nie uzyskiwał on przychodów, tj. w styczniu, lutym, kwietniu, czerwcu, sierpniu i październiku 2016 r. Natomiast w miesiącach, w których ubezpieczony uzyskiwał przychód (w marcu, maju, lipcu, wrześniu, listopadzie i grudniu 2016 r.) - nie podlegał on obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym u odwołującej się Spółki z tytułu umowy zlecenia, ponieważ swoimi oświadczeniami z dnia 1 stycznia i 3 maja 2016 r. wybrał/zmienił tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych na umowę zlecenia z innym płatnikiem, a zbieg ten we wskazanych miesiącach był skuteczny, ponieważ w tych miesiącach trwała równolegle umowa zlecenia z innym płatnikiem, a łączna podstawa wymiaru składek z tego tytułu osiągała z każdym z tych miesięcy kwotę określoną w art. 18 ust. 4 pkt 5a ustawy systemowej.

W rezultacie, zdaniem Sądu Apelacyjnego, należało stwierdzić, że zaskarżony wyrok i poprzedzająca go decyzja w tym zakresie zostały wydane z naruszeniem przepisów art. 9 ust. 2 i ust. 2c ustawy systemowej.

Z rozstrzygnięciem Sądu drugiej instancji nie zgodził się organ rentowy, zaskarżył wyrok w całości, zarzucając mu naruszenie:

- art. 327¹ § 1 pkt 1 k.p.c. przez niewyjaśnienie w uzasadnieniu dlaczego Sąd przyjął, że ubezpieczony wybrał tytuł do ubezpieczeń, skoro z jego zeznań wynika wprost, iż pracował w spornym okresie cały czas dla jednego pracodawcy;

- art. 9 ust. 2 ustawy systemowej przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wyrażającą się w stwierdzeniu, iż zleceniobiorca ma prawo wyboru tytułu ubezpieczenia, w sytuacji gdy w miesiącu, w którym dokonuje wyboru nie osiąga żadnego przychodu i nie jest w stanie określić wysokości przychodu osiąganego w następnych okresach czasu z uwagi na fakt, iż wysokość wynagrodzenia jest uzależniona od ilości przepracowanych godzin,

- art. 9 ust. 2c ustawy systemowej przez błędną wykładnię wyrażającą się przyjęciem do podstawy wymiaru wysokości wynagrodzenia wypłaconego za okres dwóch miesięcy, podczas gdy powyższy przepis stanowi o miesięcznej podstawie wymiaru,

- art. 2a ustawy systemowej przez naruszenie zasady solidaryzmu społecznego, przejawiającej się akceptacją braku proporcjonalności pomiędzy okresem pracy i wynagrodzeniem uzyskanym przez ubezpieczonego, a wysokością składki odprowadzonej na ubezpieczenia społeczne.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a w sytuacji uznania przez Sąd Najwyższy, że podstawa naruszenia prawa materialnego jest oczywiście uzasadniona, o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania odwołującej się Spółki; a także o zasądzenie od odwołującej się Spółki na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Odwołująca się Spółka, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie wynika, że ubezpieczony wykonywał w tym samym okresie pracę na podstawie co najmniej dwóch umów zlecenia zawartych z różnymi podmiotami (płatnikami), z których tylko jedna, zgodnie z wolą ubezpieczonego, stanowiła tytuł ubezpieczenia. W tym kontekście kluczowe znaczenie mają ustalenia dotyczące umów zlecenia, weryfikujące spełnienie zastrzeżenia wynikającego z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej, osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku umów - zleceń, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tej umowy, która powstała (została zawarta) najwcześniej. Artykuł 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej stanowi, że taka osoba może dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń, z zastrzeżeniem ust. 2c i 7. Z kolei art. 9 ust. 2c ustawy systemowej przewiduje, że zleceniobiorca, którego podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, spełniająca zarazem warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów (np. innych umów - zleceń), podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej (to jest o obowiązkowym podleganiu innym tytułom) nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub z innych tytułów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę.

W niepublikowanym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2020 r., II UK 337/19, podkreślono, że z przywołanych przepisów wynika, że generalnie podstawą do objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi jest najwcześniej zawarta umowa (art. 9 ust. 2 zdanie pierwsze ustawy systemowej). Zleceniobiorcy przysługuje ponadto wybór co do dobrowolnego ubezpieczenia z tytułu pozostałych umów (art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej). Należy jednak uwzględnić przy tym – jako *lex specialis* („z zastrzeżeniem”) – art. 9 ust. 2c

ustawy systemowej. Zastrzeżenie „odsyłające” do art. 9 ust. 2c, przy uwzględnieniu gramatycznych reguł wykładni, należy rozumieć w ten sposób, że sytuacja prawna zleceniobiorcy jest regulowana treścią art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej (dobrowolność co do objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z pozostałych, wszystkich lub wybranych, tytułów lub zmiany tytułu ubezpieczeń) tylko wtedy, gdy nie będzie wypełniała hipotezy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej. Tym samym sytuacja prawna omawianej osoby w pierwszej kolejności powinna być oceniana przez pryzmat regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej i dopiero wówczas, gdy hipoteza normy prawnej zawartej w tym przepisie nie zostanie spełniona, sytuacja ta będzie uregulowana wprost normą wynikającą z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, która *a contrario* formułuje zasadę, zgodnie z którą zleceniobiorca nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu drugiej i ewentualnych kolejnych umów zlecenia. Innymi słowy, ocena sytuacji prawnej zleceniobiorcy dokonywana z uwzględnieniem regulacji art. 9 ust. 2c ustawy systemowej powinna „wyprzedzać” ocenę dokonywaną wyłącznie na podstawie art. 9 ust. 2 ustawy systemowej (tak, odnośnie do art. 9 ust. 4a ustawy systemowej i sytuacji prawnej zleceniobiorców uprawnionych do emerytury lub renty wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2019 r., II UK 548/17, LEX nr 2638597).

Przepis art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zasady tej nie stosuje się wówczas, gdy łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy - zlecenia lub z innych tytułów – np. w wyniku wyboru, o którym mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej – osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę. Innymi słowy, wybór dodatkowych tytułów ubezpieczenia, o którym mowa w art. 9 ust. 2 zdanie drugie ustawy systemowej, możliwy jest pod warunkiem, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest co najmniej równa kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę. Jeżeli tak nie jest, art. 9 ust. 2c ustawy systemowej nakazuje uwzględniać - poza najwcześniej zawartą umową - także inne tytuły (tu: umowy zlecenia), tak aby

podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu osiągnęła co najmniej kwotę minimalnego wynagrodzenia.

Zgodnie z art. 18 ust. 3 tej ustawy, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe zleceniobiorców ustala się zgodnie z ust. 1, jeżeli w umowie agencyjnej lub umowie zlecenia albo w innej umowie o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, określono odpłatność za jej wykonywanie kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 10 września 2009 r., I UZP 5/09 (OSNP 2010 nr 5-6, poz. 71) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że niewypłacone pracownikowi wynagrodzenie za pracę nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, gdyż nie jest prawnie możliwe uwzględnianie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników jakichkolwiek należności, które nie stały się przychodem ze stosunku pracy w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przychód ten zaś powstaje dopiero w momencie rzeczywistego otrzymania lub postawienia go do dyspozycji pracownika, stąd przy ustalaniu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne istotne jest czy powstał przychód z tytułu stosunku pracy, a więc czy nastąpiła wypłata należności lub jej postawienie do dyspozycji ubezpieczonego.

Za trafny należy uznać pogląd wyrażony w powołanym wyroku Sądu Najwyższego (II UK 337/19), że stosując art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, użyte w tym przepisie pojęcie „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” nie można interpretować, posługując się art. 18 ust. 1 ustawy systemowej i utożsamiać go z przychodem zdefiniowanym w art. 4 pkt 9 tej ustawy. Należy bowiem zwrócić uwagę, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięte zostało już, że użyty w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej zwrot „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” należy rozumieć jako wynagrodzenie za pracę wynikające z treści stosunku pracy, a nie jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 tej ustawy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2013 r., I UK 484/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 28; z dnia 18 kwietnia 2018 r., III UK 54/17, LEX nr 2555096; z dnia 13 grudnia 2018 r., I UK 58/18, OSNP 2019 nr 7, poz. 88). W stanowisku tym podkreśla się, że ustawodawca posłużył się

w art. 9 ust. 1a ustawy systemowej pojęciem „podstawy wymiaru składek” w innym znaczeniu niż w art. 18 ust. 1 tej ustawy. Biorąc pod uwagę odrębność instytucji uregulowanych w art. 9 ust. 1a oraz w art. 18 ust. 1 ustawy systemowej należy uznać, że w powołanych przepisach ustawodawca nadaje temu pojęciu różną treść normatywną. Przede wszystkim art. 9 ust. 1a został umieszczony w Rozdziale drugim ustawy systemowej zatytułowanym „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym”, który - jak sam tytuł wskazuje - reguluje zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej). Zasady ustalania składek na ubezpieczenie społeczne, w tym podstaw ich wymiaru (art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej), zostały odrębnie uregulowane w Rozdziale trzecim tej ustawy. W związku z tym należy rozdzielić samą instytucję podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu i rentowym od instytucji następczego ustalania wysokości składek oraz ich podstawy wymiaru. Jeżeli zatem pracownik podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie ważnego stosunku pracy (art. 9 ust. 1 ustawy systemowej), którego elementem jest wynagrodzenie w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres jednego miesiąca i praca ta jest wykonywana, co nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty za nią uzgodnionego wynagrodzenia, to należy uznać, że pracownik ten nie podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a ustawy systemowej w sytuacji, gdy nie dochodzi do wypłaty należnego mu wynagrodzenia za pracę za dany okres, co jest równoznaczne z brakiem przychodu ze stosunku pracy w tym okresie w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, mającego znaczenie dla określenia podstawy wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej.

Te same argumenty wskazują, że również i „podstawa wymiaru składek” z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wynika z treści zawartej umowy o świadczenie usług i faktycznego jej wykonywania. Nie jest przy tym istotne, że dopiero od 1 stycznia 2017 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 1265), które wprowadziły w odniesieniu do umów zlecenie minimalną stawkę godzinową oraz zasadę, zgodnie z którą w przypadku umów

zawartych na czas dłuższy niż 1 miesiąc, wypłaty wynagrodzenia w wysokości wynikającej z wysokości minimalnej stawki godzinowej dokonuje się co najmniej raz w miesiącu (art. 8a ust. 6 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę). Obowiązujące przed tą datą przepisy odnoszące się do minimalnego wynagrodzenia za pracę, przy uwzględnieniu art. 85 § 2 k.p. (Wypłaty wynagrodzenia za pracę dokonuje się co najmniej raz w miesiącu, w stałym i ustalonym z góry terminie), dotyczyły minimalnego wynagrodzenia za miesiąc pracy. W korelacji z tym unormowaniem pozostaje ustawa systemowa, która w stosunku do wszystkich płatników (a nie tylko pracodawców) wprowadza obowiązek raportowania co miesiąc o podstawie wymiaru składki (art. 41 ust. 3 pkt 4 tiret b). Ten aspekt decyduje o sposobie rozumienia art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, a konkretnie o tym, że porównanie podstawy wymiaru składki z minimalnym wynagrodzeniem za pracę następuje w ujęciu miesięcznym.

Podsumowując przedstawione stanowisko, należy uznać, że podstawa wymiaru składki w danym miesiącu stanowi iloczyn umówionej stawki godzinowej przemnożonej przez liczbę godzin przepracowanych w tym miesiącu, niezależnie od tego, jak strony się umówiły w zakresie terminów płatności wynagrodzenia.

Ponieważ sprawa nie dotyczy wysokości składki, ubocznie jedynie wyrazić można pogląd, że art. 9 ust. 2c ustawy systemowej wprowadza obligatoryjne uwzględnienie innych tytułów w sytuacji, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Ustawa nie wskazuje przy tym, że chodzi jedynie o „częściowe” podleganie ubezpieczeniom z innych tytułów. Oznacza to, że jako podstawę wymiaru składek należy uwzględnić cały przychód z kolejnej umowy - zlecenia, a nie tylko jego część, która uzupełnia przychód z umowy pierwszej do wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę. Z przepisu nie wynika także, aby granicą podstawy wymiaru składek miała być kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Kwota ta ma bowiem znaczenie tylko dla zastosowania reguły szczególnej z art. 9 ust. 2c ustawy systemowej, stanowiąc element jej hipotezy. Nie jest ona natomiast wskazana w jej dyspozycji. W konsekwencji należałoby uznać, że obciążony składką na ubezpieczenia jest cały przychód z umowy - zlecenia stanowiącej na mocy art. 9 ust. 2c ustawy systemowej kolejny tytuł ubezpieczenia.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[as]